نکتـه

مسائل و مشکلات تأمین‌اجتماعی در سطح جهان

این قسمت؛ اشتغال جوانان

هدفگذاری برنامه توسعه پایدار سازمان ملل متحد (SDG) از جامعه بین‌المللی می‌خواهد «اشـــتغال کامـــل و مولد و کار شایســـته برای همـــه» از جمله برای کارگران جـــوان را ترویج کنند. برآوردهای کنونی در جهان حاکی از آن است که از هر پنج جوان (۱۵ تا ۲۴ ساله) یک نفر به کار، تحصیل یا آموزش دسترسی ندارد. همچنین به‌رغم روند جهانی پیری جمعیت و نرخ‌های نسبتاً کاهشی رشـــد جمعیت، پیش‌بینی می‌شود در کشورهای جنوب صحرای آفریقا و در سراســـر کشورهای عربی، تعداد مطلق جوانان همچنان به روند رشـــد خود ادامه دهند. در دهه‌های آتی، از هر ۱۰ شغلی که اقتصاد جهانی باید برای استخدام کارگران جوان ایجاد کند، باید حدود ۹ شغل در کشورهای با درآمد کم و متوسط پایین ایجاد شود و این کشورها دارای سیستم‌های کار و تأمین‌اجتماعی کمتر توسعه یافته‌اند. یک چالـــش رایج بـــازار کار، تطبیق تقاضای کارفرما با کارگرانی است که صلاحیت‌هـــا و مهارت‌های لازم برای کار را دارند. در بســـیاری از کشورها، جوانان چالش‌های پیچیده‌ای را برای سیاست‌های تأمین‌اجتماعی و بازار کار ایجاد می‌کنند. بحران جهانی ۲۰۰۷-۲۰۰۸ نشان داد جوانان اغلب بیشترین آسیب را از بیکاری در دوره‌های رکود اقتصـــادی می‌بینند. بیش از یک دهه است رشـــد اقتصاد جهانی با نرخ قابل توجهی از ایجاد شغل همراه نبوده و در برخی کشورها سطوح بیکاری موقت و بیکاری طولانی‌مدت در میان کارگران جوان همچنان بالاست.

سازمان بین‌المللی کار (ILO) تخمین زد بیش از دوپنجم کارگران جوان جهان شغل مناسبی ندارند و بیش از یک نفر از هر سه کارگر جوان در کشورهای با درآمد کم و متوســـط در فقر شدید یا متوســـط زندگی می‌کنند. همچنین کارگران جوان معمولاً بیشتر در معرض آسیب در محل کار هستند.

نیازهای کارگران جـــوان به طور کلی چالش‌های متعددی را ایجاد می‌کند که می‌تواند در مناطق مختلف متفاوت باشـــد؛ چالشـــی که در کشـــورهای خاورمیانه و شمال آفریقا وجود دارد از یک طرف، کمبود شغل برای کارگرانی اســـت که تحصیلات عالی دارند و از ســـوی دیگر، کمبود نیروی کار ماهر است. در کشـــورهای آمریکای لاتین، بازارهای کار بشدت بر اساس جنسیت طبقه‌بندی شـــده و عمـــل می‌کنند که عمدتاً مولدترین نوع اشـــتغال در اختیار مردان است، در حالی که زنان شاغل بیشتر در اقتصاد غیررسمی کار می‌کنند. بسیاری از تجارب ملی حاکی از آن است که مداخلات سیاسی برای حمایت از اشتغال کارگران جوان باید صورت گیرد و به گونه‌ای انجام شـــود که ماهیـــت چندگانـــه‌ی خطرات را پوشش دهد. علاوه بر حمایت از درآمد، کارگران غالباً به اشـــتغال یارانه‌ای و مهارت نیاز دارنـــد و همه این اقدامات باید با در نظر گرفتن بعد جنسیتی انجام شود. در کشـــورهای در حال توسعه، چالش‌های اشتغال جوانان در روستاها بســـیار بیش از مناطق شهری است. شواهد از ۲۹ برنامه اشتغال جوانان در ۱۳ کشور در حال توسعه نشان می‌دهد آموزش مهارت‌ها، به‌ویـــژه هنگامی که با مداخلات دیگری مانند توســـعه مهارت‌های زندگی و کارآموزی ترکیب شود، باعث افزایش اشتغال و درآمد در بین جوانان روستایی می‌شود.

نگاهی به نظام رفاه و تأمین‌اجتماعی در کشور اسپانیا

چالش بیکاری در سرزمین ماتادورها

گـزارش

اسپانیا کشوری مستقل در شبه جزیره ایبری واقع در اروپای غربی و عضو اتحادیه اروپا است. واحد پول اسپانیا یورو و جمعیت این کشور تقریباً ۴۷ میلیون نفر است. اصلی‌ترین بخش‌های اقتصاد اسپانیا عبارتند از کشاورزی، ترانزیت و گردشگری. طبق پژوهش‌های انجام شده در سال ۲۰۰۵ (۱۳۸۴) اسپانیا از نظر کیفیت زندگی پس از کشورهایی مانند فرانسه، آلمان، بریتانیا و کره‌جنوبی در بین ۱۰ کشور نخست جهان قرار داشت. در سال‌های اخیر اما بیکاری به بزرگ‌ترین نگرانی جامعه اسپانیا تبدیل شده است. نرخ بیکاری در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۷ (۱۳۸۵ و ۱۳۸۶) هشت درصد بود که پس از بحران مالی در سال ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) به ۲۰ درصد و در سال ۲۰۱۳ (۱۳۹۲) به ۲۵ درصد (۵۶ درصد در بین جوانان) رســـید. با این حال، نظام تأمین‌اجتماعی اسپانیا یکی از بهترین نظام‌های تأمین‌اجتماعی اروپا است و بیش از ۹۰ درصد جمعیت را پوشش می‌دهد. همه شهروندان اسپانیایی که در یک شرکت یا مؤسسه در داخل اسپانیا کار می‌کنند، باید مالیات بپردازند. شهروندان باید در سیستم تأمین‌اجتماعی ثبت شوند و برای دسترسی به مزایای سیستم تأمین‌اجتماعی اسپانیا، شهروندان باید سهمیه بیمه تأمین‌اجتماعی پرداخت کنند.

حمیدرضا علی‌نیا
روزنامه‌نگار

سیستم تأمین‌اجتماعی اسپانیا تحت فشارهای مالی شدید قرار دارد. سالخوردگی جمعیت و افزایش بیکاری به‌افزایش چشمگیر هزینه مراقبت‌های بهداشتی، مستمری و مزایای بیکاری منجر شده است

نخستین قانون مربوط به تأمین‌اجتماعی در اسپانیا در سال ۱۹۱۹ تصویب شـــد و امروزه چارچوب کلی سیستم تأمین‌اجتماعی اسپانیا بر اساس قوانین سال ۲۰۱۵ عمل می‌کند. برنامه‌های حمایتی در اســـپانیا به دو دسته اصلی «تأمین‌اجتماعی» و «کمک‌هزینه اجتماعی» تقســـیم می‌شـــوند که دومـــی صرفاً به سالمندان و افراد معلول اختصاص دارد.

در اسپانیا قانون اساســـی برخورداری از مراقبت‌های بهداشـــتی و مزایای اجتماعی را در صورت نیاز برای همه شهروندان تضمین می‌کند. تأمین‌اجتماعی این کشور سیســـتمی است که از طریق آن این مزایا برای همه شهروندان و خانواده‌های آنها تضمین می‌شود. این کشور دارای یک سیستم جامع تأمین‌اجتماعی است که بیش از ۹۰ درصد جمعیت را پوشش می‌دهد که شامل پوشـــش مراقبت‌های بهداشتی (به علاوه بیماری و زایمان)، آسیب‌های صنعتی، بیمه بیکاری، سالمندی (حقوق بازنشستگی)، از کارافتادگی و مزایای فوت فرد بیمه شـــده اســـت. مزایای تأمین‌اجتماعی و همچنیـــن کمک‌هزینه اجتماعی در اســـپانیا یکی از بهترین سیســـتم‌های تأمین‌اجتماعی در اتحادیه اروپا است. به طور کلی دولت از طریق سهم پرداختی کارگـــران بـــه تأمین‌اجتماعی، حمایت مناســـب از کارگران و اعضـــای خانواده آنها یا افراد تحت مراقبت آنهـــا را در موارد احتمالی و موقعیت‌های مشـــخص شده در قانون تضمین می‌کند. به منظور دریافت این مزایای اجتماعی، اتباع اسپانیایی مقیم اسپانیا و اتباع خارجی که به طور قانونی در اسپانیا اقامت دارند یا به طور قانونی در اسپانیا هستند، صرف‌نظر از جنسیت، وضعیت تأهل یا حرفه‌ای که در آن به فعالیت مشغول هستند تحت حمایت سیســـتم تأمین‌اجتماعی قرار می‌گیرند. البته تا زمانی که آنها در قلمرو مرزهای کشور اسپانیا فعالیت کنند، مشمول خدمات تأمین‌اجتماعی و کمک‌های اجتماعی هســـتند و حداقل ســـن برای شـــروع دریافت این حمایت‌های اجتماعی ۱۶ سال است.

مؤسسه تأمین‌اجتماعی اسپانیا (INSS) نهادی است که علاوه بر نظارت بر وضعیت بیمه‌شدگان یا بهره‌مندان از خدمات درمانـــی و نیازهای دارویی، مســـئولیت شناسایی و کنترل حقوق و مزایای مالی پرداختی از طرف نظام تأمین‌اجتماعی را بر عهده دارد. این مؤسسه حقوق بازنشستگی، از کارافتادگی دائم، بیوگی، ایتام، اعضای خانواده و مزایای مالی ناشـــی از حوادث کار و بیماری‌های شغلی و همچنین یارانه‌های از کارافتادگی موقت، زایمان، حق اولاد، خطـــرات دوران بارداری و خطرات دوران شـــیردهی و مراقبت از افراد زیر سن قانونی که مبتلا به سرطان یا سایر بیماری‌های جدی هستند را مدیریت می‌کند.

مؤسسه ملی اشتغال (INEM) حقوق و مزایای بیکاری را توزیع می‌کند و مؤسسه مهاجرت و خدمات اجتماعی (Imserso) مســـئولیت ارائـــه خدمات بهداشـــتی منطقه‌ای و خدمات اجتماعـــی را برعهده دارد که از این میان کمتر از یک‌سوم درآمد نظام تأمین‌اجتماعی اسپانیا صرف خدمات بهداشـــتی می‌شود. اسپانیا از نوعی سیســـتم تأمین‌اجتماعی تفکیک شـــده برای نیروهای خدمات شهری و نیروهای مسلح برخوردار اســـت و همچنین طرح‌های ویـــژه‌ای برای کارگران مزارع، افراد خوداشتغال، خدمتکاران خانگی و سایر گروه‌ها دارد.

سالمندی

پرداخت مقرری سالمندی، از کارافتادگی و بازماندگان در اسپانیا از طریق بیمه اجتماعی انجام می‌شود. بیمه اجتماعی، کارکنـــان صنعت، بازرگانی و خدمات را بر اساس ۱۱ طبقه شغلی پوشش می‌دهد و تحت شرایط خاص کارگران کشاورزی و کارگران خانگی را نیز دربر می‌گیرد. همچنین سیستم‌های خاصی برای کارمندان بخش دولتی، پرســـنل نظامی، افراد خوداشـــتغال، دریانوردان و معدنچیان زغال‌سنگ برقرار شده که زیر نظر بیمه اجتماعی است.

منبع مالی بیمه اجتماعی شامل ۴.۷ درصد از درآمد فرد بیمه شده اســـت که خود فرد پرداخت می‌کند و وظیفه پرداخت ۲۳.۶ درصد از درآمد تحت پوشـــش فرد بیمه شـــده برعهده کارفرما است. حداقل درآمد ماهانه مورد استفاده برای محاسبه مشارکت ۸۲۵.۶۰ یورو (معادل تقریبی ۲۵ میلیـــون تومان) و حداکثر درآمد ماهانه برای محاسبه ۳۷۵۱ یورو (تقریباً معادل ۱۱۶ میلیون تومان) اســـت. حداقل مستمری ماهانه ســـالمندی ۶۳۹ یورو (معادل تقریبـــی ۲۰ میلیون تومان) برای یک فرد مجرد بدون افراد تحت تکفل و ۷۸۸ یورو (تقریباً معادل ۲۴,۴ میلیون تومان) برای افراد دارای همسر است. سهم پرداختی فرد بیمه شده و کارفرما همچنین هزینه‌های بیماری، زایمان و حق اولاد را تأمیـــن می‌کند و نقش دولـــت تأمین هزینه یارانه‌ای سالانه است.

واجدین شرایط دریافت مقرری بازنشستگی افرادی با سن ۶۵ سال و شـــش ماه با حداقل ۱۵ سال سابقه پرداخت حق بیمه هســـتند که حداقل دو سال از این ۱۵ ســـال باید در بازه زمانی مشـــخصی (۱۵ سال از زمان شروع مقرری بازنشستگی) باشـــد. البته افراد بـــرای دریافت کامل مســـتمری می‌بایســـت دارای سابقه پرداختی ۳۵ سال و شش ماهه باشند که البته برنامه‌ریزی انجام شـــده تا این رقم در سال ۲۰۲۷ به ۳۷ ســـال برسد. با این حال، ســـن بازنشستگی برای کســـانی که تحت شـــرایط خطرناک یا ناســـالم کار می‌کنند و برای افراد دارای معلولیت ارزیابی شـــده حداقل ۶۵ درصدی، کمتر است. در مواقع بازنشستگی پیش‌ازموعد و ناخواسته در صورتی که فرد بیمه شده دارای ۶۱ سال سن با ســـابقه ۳۳ ساله پرداخت حق بیمه باشد و همچنین در صورتی که بیمه شده به دلیل تغییر ساختار یا بسته شدن کسب‌وکار به دلیل شرایط اقتصادی و یا فوت، بازنشستگی یا از کارافتادگی صاحب کســـب‌وکار، به طور غیرارادی بیکار شـــود و حداقل شـــش ماه قبل از درخواست بازنشســـتگی به عنوان جویای کار ثبت‌نام کرده باشد می‌تواند از بازنشستگی پیش‌ازموعد غیرارادی بهره‌مند شود.

از کارافتادگی

کســـانی که دارای از کارافتادگی کامـــل برای کار در مشاغل معمولی یا ناتوانی مطلق برای انجام هر شغلی باشند و افرادی که نیاز به مراقبت دائم دارند مشمول مستمری از کارافتادگی خواهند شد. اگر شخص ناتوان کمتر از ۳۱ ســـال سن داشته باشـــد، باید ۳۳ درصد حق بیمه پرداختی از ســـن ۱۶ سالگی تا تاریخ شروع از کارافتادگی را پرداخت کرده باشـــد. اگر شخص ۳۱ ساله یا مسن‌تر باشد، باید در ۲۵ درصد از حق بیمه‌ها را از سن ۲۰ سالگی تا تاریخ شروع از کارافتادگی پرداخت کند. مبلغی به عنوان مکمل مراقبت مســـتمر نیز در صورتی پرداخت می‌شود که بیمه شده دارای معلولیت شدید ارزیابی شود و برای انجام وظایف روزانه نیاز به حضور و مراقبت دائمی دیگران داشته باشد. در موارد از کارافتادگی جزیی فرد بیمه شده باید با حداقل ۳۳ درصد از ناتوانی برای انجام کار در شغل معمول ارزیابی شود. یک گروه چند نفره حرفه‌ای تحت نظارت مؤسسه ملی تأمین‌اجتماعی ناتوانی فرد از کارافتاده را ارزیابی و بررسی می‌کنند.

حداقل مستمری از کارافتادگی ماهانه برای یک فرد مجرد بدون افراد تحت تکفل ۶۳۹ یورو (معادل تقریبی ۲۰ میلیون تومان) اســـت. مســـتمری از کارافتادگی شخصی که حداقل مســـتمری از کارافتادگی ماهانه را دریافت می‌کند ممکن اســـت تا ۷ هزار و ۱۳۳ یورو (معادل تقریبی ۲۲۱ میلیون تومان) در ســـال و یا ۸ هزار و ۳۲۱ یورو (معادل تقریبی ۲۵۷ میلیون تومان) در ســـال در صورت تأهل فرد از کارافتاده برســـد. در صورتی که از کارافتادگی ناشی از حادثه ناشی از کار یا بیماری شغلی باشد، درآمد پایه ماهانه فرد از کارافتاده معادل میانگین درآمد روزانه شـــخص در آخرین ماه تقویمی است که مشغول به کار بوده است.

همچنین نوعی مستمری از کارافتادگی غیرمشارکتی وجود دارد که به افراد غیر شاغل تعلق می‌گیرد. در این صورت فرد باید بین ۱۸ تا ۶۵ سال سن داشته و حداقل ۶۵ درصد از توانایی شغلی خود را از دست داده و دارای حداقل پنج سال اقامت در اسپانیا باشد.

در موارد فوت فرد بیمه شـــده، متوفـــی باید در حال پرداخت حـــق بیمه اجتماعی بـــوده و دارای حداقل ۵۰۰ روز حق بیمه در پنج ســـال گذشته باشد و بر اثر بیماری همه‌گیر فوت کرده باشد. همچنین در زمان فوت مستمری کهولت یا از کارافتادگی دریافت کند یا در زمان فوت دارای ۱۵ سال سابقه بیمه اجتماعی باشد. البته پرداخت مستمری به همسر متوفی پس از ازدواج مجـــدد قطع خواهد شـــد. بازماندگانی که مســـتمری بازماندگان دریافت می‌کنند ممکن است تا ۷ هزار و ۱۳۳ یورو در ســـال (به استثنای مستمری خود فرد) درآمد داشته باشند.

بیماری و فرزندآوری

این بیمه شامل پوشش افراد شـــاغل و بازنشستگان اســـت که بازنشســـتگان تنها برای مزایای پزشکی تحت پوشش هستند. البته سیستم‌های ویژه‌ای برای کارمندان بخش دولتی، پرســـنل نظامی، افراد خاص خوداشـــتغال، دریانوردان و معدنچیان زغال‌ســـنگ در زمینه بهداشـــت و درمان وجود دارد. در سیستم بهداشـــتی خدمات اجتماعی بـــرای دریافت مزایای نقدی بیماری شخص بیمه شده باید حداقل حق بیمه ۱۸۰ روز از روزهای کاری پیش از بیماری را پرداخت کرده باشد. مزایای بهداشتی افراد تحت پوشش بیمه سلامت تأمین‌اجتماعی شامل مراقبت‌های عمومی و تخصصی، بستری شدن در بیمارستان، هزینه پزشکی، مراقبت‌های دندانپزشـــکی، خدمات آزمایشگاهی و حمل‌ونقل است.

در موارد فرزندآوری اگر فرد بیمه شده کمتر از ۲۱ سال سن داشته باشد، شرط حداقل حق بیمه وجود ندارد. در صورت داشتن سن ۲۱ تا ۲۶ سال، بیمه شده باید حداقل ۹۰ روز حق بیمه در هفت سال قبل از زایمان یا قبل از تاریخ رســـمی سرپرستی (فرزندخواندگی) کودک داشـــته باشـــد. اگر فرد بیش از ۲۶ سال سن داشته باشد، بیمه-شـــده باید حداقل ۱۸۰ روز حق بیمه در هفت ســـال قبل از زایمان یا قبـــل از تاریخ رسمی سرپرستی کودک داشته باشد. همچنین نوعی کمک‌هزینه خطرات زایمان به زن بیمه شـــده‌ای که به دلیل خطرات برای جنیـــن در دوران بارداری و یا به دلیل ناسازگاری شغل با شیردهی قادر به ادامه کار معمول خود یا شغلی مشابه آن نباشد پرداخت می‌شود. این پرداختی معادل ۱۰۰ درصد میانگین درآمد روزانه بیمه شده در آخرین ماه تقویمی است که مشغول به کار بوده است. شکل پرداخت دیگری وجود دارد که به والدینی که ساعات کاری را حداقل ۵۰ درصد کاهش داده‌اند تا از کودکی که بشـــدت بیمار اســـت و نیاز به بســـتری یا درمان طولانی‌مدت دارد، مراقبت کنند، تعلق می‌گیرد که به آن کمک‌هزینه مراقبت از کودک بیمار می‌گویند.

چالش‌های نظام رفاهی

سیســـتم تأمین‌اجتماعی اســـپانیا تحت فشارهای مالی شـــدید قرار گرفته است. سالخوردگی جمعیت و افزایـــش بیکاری به افزایش چشـــمگیر هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی، مســـتمری و مزایای بیکاری منجر شـــده؛ هرچند در ســـال‌های اخیر هزینه‌های دولت کاهش یافتـــه اما اکثر تحلیلگـــران معتقدند میزان پرداختی‌های فعلی تأمین‌اجتماعی (شـــامل بازنشستگی، بیکاری، بهداشت و درمان و....) متناسب با درآمدهای تأمین‌اجتماعی نیســـت و اگر قرار است سیســـتم ورشکست نشـــود، پرداخت‌ها باید کاهش یابند. در سال‌های اخیر افزایش تعداد مشارکت‌های تأمین‌اجتماعی از ســـوی کارکنان به این معنا است که چشم‌انداز این وضعیت تا حدودی بهبود یافته اما اولویت دولت، نه کاهش سهم بالای پرداختی کارکنان بهره‌مند از خدمات تأمین‌اجتماعی بلکه افزایش منابع مالی صندوق بازنشســـتگی است؛ اقدامی که احتمالاً ســـطح خدمات مرتبط با تأمین‌اجتماعی را به شکل منفـــی تحت تأثیر قـــرار خواهد داد امـــا از اضافه بار اقتصادی دولت جلوگیری خواهد کرد.